

Janusz Kurtyka, Zbigniew Nawrocki

Przedmowa

Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej 1, 9-10

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PRZEDMOWA

W tym roku minie już dziesięć lat od chwili, gdy Sejm na 39. posiedzeniu, w dniu 18 grudnia 1998 r., uchwalił ustawę o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Dwa dni później akt prawny został opublikowany w „Dzienniku Ustaw” i wszedł w życie w styczniu 1999 r.

Pomimo to Instytut przez następne półtora roku nie mógł rozpocząć działalności z powodu sporów politycznych, dotyczących kandydatury na stanowisko jego prezesa. Dopiero w czerwcu 2000 r., w chwili powołania przez Sejm pierwszego prezesa Instytutu, po dziesięciu latach od upadku w Polsce komunizmu zrealizowana została w praktyce idea utworzenia instytucji, której podstawowym zadaniem jest zachowanie pamięci o ogromie ofiar i szkód poniesionych przez Naród Polski w latach II wojny światowej i po jej zakończeniu, o jego patriotycznych tradycjach zmagania z okupantami, nazizmem i komunizmem, o walce w obronie takich wartości jak wolność i ludzka godność. U podstaw tak określonych zadań leży przeświadczenie o powinności zadośćuczynienia wszystkim pokrzywdzonym przez państwo łamiące prawa człowieka oraz fundamentalna zasada, że żadne bezprawne działania państwa przeciwko obywatelom nie mogą być chronione tajemnicą ani nie mogą ulec zapomnieniu.

Instytut Pamięci Narodowej nie byłby w stanie sprostać obowiązkowi, nałożonemu na niego przez ustawodawcę, ani też coraz głośniejszym społecznym oczekiwaniom, gdyby nie działający w jego strukturze pion archiwalny. To właśnie w zakresie działalności archiwalnej Instytut gromadzi, zabezpiecza, ewidencjonuje, przechowuje, opracowuje i udostępnia dokumenty zbrodni oraz dokumenty ukazujące fakty i okoliczności dotyczące losów Narodu Polskiego w latach 1939–1990, a także informujące o poniesionych ofiarach i wyrządzonych szkodach.

Archiwum Instytutu, które tworzą: Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów (BUiAD) w Warszawie, oddziałowe biura udostępniania i archiwizacji dokumentów oraz wydziały udostępniania i archiwizacji dokumentów w delegaturach, odpowiedzialne jest za zasób archiwalny liczący obecnie ponad 86 km akt. Odpowiedzialność ta jest tym większa, że zgodnie z ustawą z marca 2007 r. o zmianie ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach, zgromadzone przez Instytut akta stanowią zasób archiwum wyodrębnionego, które podlega bezpośrednio prezesowi Instytutu Pamięci Narodowej, a nie Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych. Dodać należy, że jest to największe archiwum wyodrębnione w kraju.

Po nowelizacji w 2007 r. ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej oraz uchwaleniu ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów, dostęp do materiałów archiwalnych, znajdujących się w archiwum Instytutu, stał się prawem powszechnym. Ograniczenia w dostępie do akt dotyczą jedynie tych osób, które były pracownikami, funkcjonariuszami oraz tajnymi współpracownikami organów bezpieczeństwa państwa. Osoby te mają prawo wglądu w dokumenty ich dotyczące, z wyłączeniem materiałów wytworzonych w związku z wykonywaną pracą, służbą lub tajną współpracą. Natomiast każdy obywatel ma prawo dostępu do dokumentów osobowych pracowników i funkcjonariuszy komunistycznych organów bezpieczeństwa państwa, a także do dokumentów osób publicznych, wymienionych w ustawie o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa. Dodatkowo oprócz dostępu do dokumentów osób publicznych, każdy obywatel może wnioskować o udostępnienie

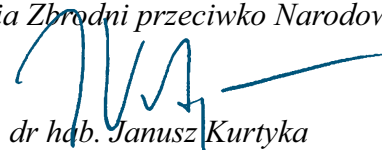
informacji dotyczących osób, które sprawowały funkcje kierownicze w organach Polskiej Partii Robotniczej, Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego oraz Stronnictwa Demokratycznego, jak również tych osób, które były członkami Rady Ministrów państwa komunistycznego w okresie do dnia 23 sierpnia 1989 r. Ponadto każdy obywatel ma prawo wglądu w kopie akt postępowań lustracyjnych, zakończonych prawomocnym wyrokiem, a znowelizowana ustawa o Instytucie Pamięci Narodowej przyznała prawo dostępu do jego zasobów archiwalnych także dziennikarzom.

W chwili obecnej najważniejsze zadanie, stojące przed pionem archiwalnym dotyczy zbudowania systemu zarządzania informacją, który w radykalny sposób usprawniłby korzystanie ze zgromadzonego zasobu archiwalnego. Wstęp do jego opracowania stanowiło przygotowanie i uruchomienie jesienią 2006 r. zintegrowanej bazy danych, zawierającej informacje o sygnaturach jednostek archiwalnych znajdujących się w zasobach oddziałów Instytutu Pamięci Narodowej na terenie całego kraju. Wkrótce jednak pion archiwalny Instytutu zmierzy się z największym i najbardziej ambitnym wyzwaniem przyszłości – digitalizacją zasobu archiwalnego i przekształceniem go w archiwum cyfrowe.

Stosowanie najnowszych technologii informatycznych do zarządzania zasobem archiwalnym nie powinno jednak zwalniać archiwistów od prób podejmowania prac badawczych z zakresu teorii, metodyki archiwalnej i archiwoznawstwa. Takie podejście daje gwarancję nie tylko stałej progresji wiedzy, ale i właściwego rozwoju praktyki archiwalnej. Archiwiści zatrudnieni w Instytucie Pamięci Narodowej są świadomi takiego stanu rzeczy. Stąd też i inicjatywa powołania do życia czasopisma archiwalnego, które byłoby forum dyskusji nie tylko o zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej, ale i miejscem wymiany doświadczeń oraz opinii, nie ograniczonym wyłącznie do środowiska archiwistów Instytutu.

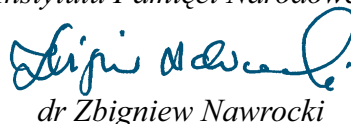
Mamy nadzieję, że oddawany do rąk czytelników nowy periodyk – „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” – sprosta tym oczekiwaniom.

*Prezes Instytutu Pamięci Narodowej
– Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu*

dr hab. Janusz Kurtyka

*Dyrektor Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów
Instytutu Pamięci Narodowej*

dr Zbigniew Nawrocki